

A black and white portrait of a woman, Klára Takács, looking directly at the camera. She has dark hair pulled back and is wearing a dark top. The background is blurred.

SONGS BY
LISZT, VERDI,
STRAUSS &
SCHUMANN

KLÁRA
TAKÁCS

HUNGAROTON

SONGS BY LISZT, VERDI, STRAUSS & SCHUMANN

[1]	Ferenc Liszt: Mignons Lied, S. 370	8:09
	(Johann Wolfgang Goethe)	
[2]	Giuseppe Verdi: Six Romances (1838), No. 6: Deh, pietoso, oh Addolorata	4:03
[3]	Giuseppe Verdi: Six Romances (1845), No. 2: La zingara	1:59
[4]	Giuseppe Verdi: Il poveretto	3:05
[5]	Giuseppe Verdi: L'esule	7:19
[6]	Giuseppe Verdi: Six Romances (1838), No. 3: In solitaria stanza	4:07
[7]	Richard Strauss: Du meines Herzens Krönelein, Op. 21 No. 2	2:42
[8]	Richard Strauss: All mein' Gedanken, Op. 21 No. 1	1:04
[9]	Richard Strauss: Das Rosenband, Op. 36 No. 1	3:13
[10]	Richard Strauss: Nichts, Op. 10 No. 2	1:24
[11]	Richard Strauss: Ich trage meine Minne, Op. 32 No. 1	2:21
[12]	Richard Strauss: Morgen, Op. 27 No. 4	3:51
	Robert Schumann: Frauenliebe und -Leben, Op. 42	22:46
[13]	No. 1 Seit ich ihn gesehen	2:21
[14]	No. 2 Er, der Herrlichste von allen	2:50
[15]	No. 3 Ich kann's nicht fassen, nicht glauben	1:43
[16]	No. 4 Du Ring an meinem Finger	3:14
[17]	No. 5 Helft mir, ihr Schwestern	1:38
[18]	No. 6 Süßer Freund, du blickest mich	4:53
[19]	No. 7 An meinem Herzen, an meiner Brust	1:20
[20]	No. 8 Nun hast du mir den ersten Schmerz getan	4:31

Total time: 66:38

KLÁRA TAKÁCS
mezzo-soprano

HUNGARIAN STATE ORCHESTRA
ANDRÁS KÓRODI
conductor (1)

SÁNDOR FALVAI
piano (2–6)

JENŐ JANDÓ
piano (7–20)

Sung in German (1, 7–20) and Italian (2–6)

Recording producers: János Mátyás (1), István Juhász (2–6), Jenő Simon (7–20)
Balance engineers: Endre Radányi (1, 7–20), István Berényi (2–6) • CD master: Timár Domonkos
Recorded on 1985 (1), 1979 (2–6) and 1984 (7–20) at the Italian Institute of Culture (1, 7–20)
and at the Hungaroton Studio (2–6).

Photo: MTI Fotó, Éva Horváth • Design and prepress: Béla Ujváry
Booklet editor: Katalin Fittler • English translation: Kata Ittészné Kövendi

© 1986 (1), 1980 (2–6), 1985 (7–20) Hungaroton © 2016 Fotexnet Kft.
Catalogue No.: HCD 32769 • Made in Hungary

Songs by Liszt, Verdi, Strauss & Schumann

This selection offers an insight into the Hungarian musical world of the 1980s. Klára Takács, who was then the leading mezzo-soprano of her time, had been performing since the beginning of her career in three genres, each of which required a very different artistic approach. For her opera meant the variety of dramatic conflicts, Lieder, the characteristic feature of which is depth of concentration, opened up the innermost layers of the soul, and oratorio was “a dialogue with God”.

It is very fortunate for us that her Lieder interpretations, both concert and studio recordings, have been preserved in the archives of Hungarian Radio, and Hungaroton Record Company issued several LPs of her Lieder performances. The material for this CD was selected from the LP recordings by the singer herself. Although Takács has retired from performing, music is still essential for her. She is consciously exploring exceptional artists who live on in her memory forever. Knowing her high standards, we can be assured that the difficult task of selection has resulted in an outstanding compilation.

The artist has permitted me an insight into her choice. She believes that these Lieder are as fresh for her now as they were then and she finds joy in listening to them. At the same time she is aware that a huge amount of experience and knowledge is amassed over a long while in our soul, which is modified over time in our memory. Another, not inconsiderable, viewpoint is that such a programme has to exhibit everlasting values, a timeless beauty, while giving a representative picture of each composer. Klára Takács often refers to Leonardo da Vinci, who considered music to be the embodiment of the invisible. “*Singing was always the place where I expressed the positive and negative sides of my personality without inhibition. Joy always inspired me into some unexpected musical provocation, irony was*

the smile of my intellect, pain meant a holding back of my voice, and anger exploded everything: voice, articulation, and music”, the singer has admitted.

The programme begins with an orchestral Lied, the recording of which has a noteworthy story. Originally it was inserted into a Liszt recording by Hungaroton and soon forgotten by the internationally famous singer. Then it suddenly came to life like a phoenix rising from its ashes: RA13 ran a series: “Who sings it the most beautifully?” in which the same piece was broadcast in several excellent renditions and a panel chose the one they liked most. Her **Liszt**-song, *Mignon's Lied*, came first and Takács only heard about it by chance. This made her seek out the recording and it met her high standards, justifying its inclusion in this selection.

To perform **Verdi's** songs perceptively, familiarity with his operas was a great help, because Verdi employs the same rich musical vocabulary in his Songs as in his large-scale stage works. The five songs, selected from Verdi's homogeneous song-œuvre, were all composed within the decade between 1838 and 1847. His flowing melodies are very effective with the rhythmic-dynamic patterns of the piano accompaniment in the background. Only *La zingara* lacks deep emotions; the other songs all have a sorrowful character, so typical of Verdi. The broad melodic lines, reminiscent of bel canto arias, are especially effective after the opening recitative. The longest of the songs is *L'esule*, where the musings of the exile carry a complex message and the series of musical meditations is stretched into a single arch. At the end of the song, the confessional statement about his love for his country results in a sublime, lofty close. The fifth song will remind us of the great arch of Leonora's melody in *Trovatore* – no coincidence.

I quote the singer once more: “*For the interpretation of the Strauss-Lieder my role as Octavian in Der Rosenkavalier played an important part. I was deeply*

influenced by the monologue of the Marschallin. It is so beautifully poignant as she is bound to accept the God-given knowledge of the passing of time and the fragility of human relationships, all expressed with such a sublime musical beauty that, ever since, I always hold back in order not to lose what has been beautiful. In my singing, Strauss-Lieder have a special place. In them the intensity of musical beauty almost touches the boundary of the perceptible."

The programme closes with a full cycle, **Schumann's** *Frauenliebe und -Leben*. Its first, brilliant performance was greeted with international acclaim. This cycle, which has a special place above all in Romantic Lieder-literature, is a worthy finale to this well chosen selection. It is more than a sympathetic setting of the poems: it is the appropriate presentation of the same human emotions with the particular means of another branch of art, and all with an extraordinary personal expression.

When Klára Takács sang this cycle, she could not even have guessed that she was singing about her own fate: beyond passionate enthusiasm, disbelief, to suffocating happiness when delight silences her, to the joy of maternity – and to the irrecoverable loss.

At the end of the cycle the piano expresses without words the inexpressible. This is essentially akin to the human creed of the singer: *"for me nothing passes that is not here any more"*.

Katalin Fittler

Liszt, Verdi, Strauss és Schumann dalai

Az 1980-as évek magyar zenei világából ad ízelítőt a válogatás. Takács Klára, az időtájt a Magyar Állami Operaház vezető mezzoszopránja, pályája kezdetétől párhuzamosan volt érdekelt három, a művészi megformálás tekintetében gyökeresen különböző műfajban: az operák a drámai konfliktusok sokszínűségét, a dalok (amiknek specifikuma a sürítés) a lélek legbensőbb megnyilvánulását jelentik számára, az oratóriumok pedig az „Istennel való társalgást”.

Az utókor szerencséjére korszakos jelentőségű dalinterpretációiból számosat örökítettek meg hangfelvételen – a Magyar Rádió hangarchívuma koncert- és stúdiófelvételeit őrzi, a Hungarotonnál pedig LP-n jelentek meg ilyen produkciói. Ez utóbbiak anyagából állította össze korongunk műsorát az énekesnő. Bár az 1990-es évek elejétől nem lépett fel, Takács Klára életében továbbra is létfontosságú a zene. Tudatosan keresi azokat a kivételes előadókat, akik elbűvölik őt, és örökre fogva tartják benne a rájuk való emlékezést. E magasra emelt mérce ismeretében biztosra vehető, hogy a válogatás korántsem könnyű feladata afféle „best of” kínálatot eredményez.

A művésznő beavatott a válogatás szempontjaiba. Hittel vallja, hogy az idő múltával ugyanolyan frissnek, és a maga számára örömtelinek találta ezeket a dalokat. Ugyanakkor tudja, hogy rengeteg élményt, tapasztalást, tanulságot gyűjt össze a lélekben az élet, amit az emlékezetünk is – így vagy úgy – átformál. Továbbá szintén nem elhanyagolható szempont, hogy az ily módon kialakított műsor örökérvényű, mondhatni, időtlen szépséget mutasson fel, egyszerűsmd jelentős pillanatképeket adva a zeneszerzőkről. Takács Klára szívesen hivatkozik da Vincire, aki a zenét a láthatatlan megtestesülésnek tekintette. „Az éneklésem mindig a szellemem vakmerően pozitív és negatív kifejezőkészségének a szintere volt. Az öröm mindig váratlan zenei provokációra inspirált, az irónia

az értelmem mosolya, a fájdalom a megszólalásom visszatartása, a düh pedig mindent szétrobban: hangot, artikulációt, zenét” – vallja Takács Klára.

A műsor élére az a zenekari dal került, amelynek a felvétele különleges utat járt be. Eredetileg Hungaroton egyik Liszt-lemezének közbülső műsorszámá volt, s felvételéről rögtön meg is feledkezett a nemzetközi porondokon is keresett énekesnő. Aztán egyszercsak főnixként feltámadt: a RAI3-nak volt egy műsor-sorozata „Ki énekl a legszebben?” címmel, amelyben ugyanazt a művet (esetünkben: dalt) egymás után több nagyszerű interpretációban sugározták, s egy zsűri feladata volt, hogy kiválassza közülük azt, amelyiket a legjobbnak ítéli. A *Liszt*-dal, a *Mignons Lied* előadásai közül Takács Klára felvétele váltotta ki a legnagyobb tetszést, de hozzá is csak véletlenül jutott el a hír. Ez készítette az énekesnőt a felvétel visszakérésére, amely a szigorú önkritika magas mércéjével mérve mindmáig értékesnek bizonyult.

Verdi dalainak értő megszólaltatásához nagy segítséget jelent az operák ismerete, hiszen Verdi ugyanazzal a zenei szókincssel fogalmaz dalaiban, mint nagylegeltetű színpadi műveiben. Az egységes dalrepertóárból kiválasztott öt dal egy évtizeden belül, 1838 és 1847 között készült. A zongorakíséretben feltűnő ritmikus-dinamikus patternek háttére előtt jól érvényesülnek az áradó dallamok. Csak a *La zingara* hangzása nélkülözi az érzelmi elmélyülést, a többi dal fájdalmas hangvételű, ami olyannyira jellegzetes Verdinél. Kiváltképp a recitativ bevezetést követően hatásosak a néha szinte bel canto áriára emlékeztető széles dallamívek. A kiválasztott dalok között a legerjedelmesebb a *L'esule*, amelyben a száműzött elmélkedése összetett mondanivalót hordoz, s a zenei meditáció sorozata egyetlen ívű feszül – a dal végén pedig a vállalt hazaszeretet hitvallásszerű kinyilvánítása fennkölt-emelkedett befejezést eredményez. Az 5. dal hallatán pedig nem véletlenül jut eszünkbe a Trubadúr Leonorájának nagyívű dallama.

Ismét az énekesnőt idézem: „A **Strauss**-dalok interpretálásában nagyon fontos szerepe volt a Rózsavalog Octavianjának. Rendkívül mély hatást gyakorolt rám a Tábornagné monológia. Olyan gyönyörű, fájdalmas, ahogyan kénytelen elfogadni az idő múlásának Isten-elrendelte bölcsességét, s az emberi kapcsolatok törekenységét (mindezt csodálatos zenei megfogalmazással), hogy azóta én is megállítom mindig az időt, hogy el ne veszítsem, ami szép volt. Különleges szerepe volt az éneklésben Strauss dalainak, amelyekben a zenei szépség intenzitása szinte súrolja a befogadhatatlan határát.”

Teljes ciklussal zárul a műsor, **Schumann**tól az *Asszony szerelem, asszonysorssal*, amelynek áttélt előadásával a felvétel első megjelenésekor is nemzetközi elismerést váltott ki. Méltó befejezése az igényes válogatásnak a korántsem csupán a romantikus dalirodalomban megkülönböztetett helyet elfoglaló ciklus. Több ez, mint verseknek empatikus megzenésítése: ugyanazoknak az életérzéseknek más művészeti ág sajátos eszközeivel való, adekvát megjelenítése – mindez a személyességnek ritkán tapasztalható közvetlenségével.

Amikor e ciklust énekelte, Takács Klára még nem is sejtette, hogy egyszersmind a maga sorsát énekl meg: a rajongó lelkesedésen, s a hitetlenkedésen túl (miszerint felfoghatatlan a kiválasztottság ténye), a fojtogató boldogságig, amikor a gyönyörűség forrasztja torkára a szót, az anyaság örömeig – s a pótolhatatlan veszteségig.

A ciklus végén a zárszót a zongora mondja ki, immár szavak nélkül a kimondhatatlant. Ami lényegileg rokon az énekesnő emberi ars poeticájával: „*nekem semmi sem múlik el, ami már nincs*”.

Fittler Katalin